

Nr 86.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående viss ändring i grunderna för lån från industrilånefonden; given Stockholms slott den 21 februari 1941.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Fritiof Domö.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21 februari 1941.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Domö, anför efter gemensam beredning med chefen för folkhushållningsdepartementet:

Vid 1940 års urtima riksdag godkändes, med anledning av förslag av Kungl. Maj:t (prop. nr 20), vissa ändrade grunder för utlämnande av s. k. torvlån från industrilånefonden (r. skr. nr 36). Fråga har nu uppkommit om ytterligare ändringar i nämnda grunder.

Gällande allmänna villkor och bestämmelser för lån från industrilånefonden återfinnas i kungörelsen den 13 oktober 1927 (nr 402) med däri genom kungörelserna den 18 juni 1937 (nr 621) och den 11 oktober 1940 (nr 866) vidtagna ändringar. Enligt nämnda bestämmelser avses med torvlån lån för industriella anläggningar, som avse tillgodogörande av landets torvtillgångar för tillverkning av torvbränsle eller torvströ. Villkoren för erhållande och tillgodonjutande av dylika lån äro bland andra, såvitt nu är i fråga, följande.

Ansökning om torvlån skall göras hos Kungl. Maj:t. Enligt 3 § må torvlån för anläggningskostnader som regel beviljas till högst så stort belopp, som svarar mot hälften av den å fullbordad anläggning nedlagda kostnaden eller av beräknad anläggningskostnad för företaget, som vid tiden för låneansökningens ingivande ännu icke fullbordats. Lån för samma företag må icke avse högre belopp än 300,000 kronor för brännortorvfabrik och 100,000 kronor för torvströfabrik. För driftkostnader må torvlån beviljas i regel till högst så stort belopp, som svarar mot ett års kostnader för anläggningens drift.

Jämlikt 4 § utlämnas torvlån av statskontoret sedan låntagaren dit avlämnat förbindelse å lånesumman samt sådan säkerhet för förbindelsens behöriga fullgörande, som av statskontoret godkännes. Anläggning, för vilken lån beviljas, skall vara fullbordad senast två år därefter. Enligt 5 § skall, om icke för beviljat torvlån inom två månader efter därom erhållet föreläggande avlämnats säkerhet, som av statskontoret godkännes, rätten till lånets utbekommande anses förverkad.

I 7 § stadgas att torvlån skall, där ej Kungl. Maj:t i särskilda fall annorlunda föreskriver, återbetalas i följande ordning: 1) lån, som avser anläggningskostnader, skall, sedan det innehafts under 4 år från första lyftningsdagen, återbetalas under därpå följande högst 12 år; 2) lån, som avser driftkostnader, skall återbetalas under högst 3 år från lyftningsdagen. Återbetalning skall ske med lika kapitalbelopp årligen, låntagaren dock obetaget att före lånetidens utgång inbetala större belopp än nu sagts eller på en gång hela den oguldna delen av lånet.

Enligt 9 § skall, därest statskontoret under lånetiden skulle finna den för torvlån ställda säkerheten icke vidare vara nöjaktig, låninnehavaren inom två månader efter därom erhållet föreläggande avlämna sådana nya säkerhetshandlingar, som av statskontoret godkänns.

I skrivelse den 7 december 1940 har *Svenska brännortorvsfabrikanters förening* hemställt bland annat om bemyndigande för statskontoret att såsom säkerhet för torvlån godkänna fastighetsinteckningar utan bästa förmånsrätt i de fastigheter, vari lånesökandes rörelse bedrives, eller förlagsinteckning med bästa förmånsrätt i för rörelsen avsedda lösa inventarier samt råvaror och frambragta alster.

Till stöd härför anför föreningen följande:

Inom föreningen, vilken representerade de flesta — och landets alla större — brännortorvsfabriker, som tillverkade maskintorv för avsalu till allmänheten, hade dryftats frågan om den säkerhet, som föreningens medlemmar vid sökande av torvlån under nu rådande förhållanden skulle kunna prestera.

Av den undersökning, som härutinnan företagits, framginge, att de föreningsmedlemmar, som ägde och icke blott arrenderade de mossar, där maskintorven upptogs, förut för förvärvet av mossarna med byggnader och nuvarande maskinuppsättning erhållit lån hos banker och privatpersoner mot inteckningar med bästa förmånsrätt i de fastigheter, där rörelsen bedrives. Den säkerhet, som föreningens medlemmar, av vilka flera icke bedreve sin rörelse i bolagsform utan under enskild firma, kunde lämna för eventuella torvlån, vore för den skull antingen fastighetsinteckningar utöver de redan belånade eller förlagsinteckning med bästa förmånsrätt i den för rörelsen avsedda löseegendomen.

Att under nuvarande förhållanden kunna förmå de långivare, som till säkerhet för sina lån innehade fastighetsinteckning med bästa förmånsrätt, att

avstå från dessa och i utbyte taga andra fastighets- och förlagsinteckningar vore fullständigt omöjligt. Därest alltså fastighetsinteckningar med bästa förmånsrätt skulle fordras såsom säkerhet för torvlån, bleve följden den, att ingen av föreningens medlemmar skulle kunna söka dylika lån. Och då skulle brännstorfabrikerna icke heller kunna efterkomma bränslekommissionens hemställan om en för hela landets bränsleförsörjning och på samma gång även för arbetslöshetsfrågan i högsta grad erforderlig utökning av brännstorfstillverkningen.

Över berörda framställning hava kommerskollegium den 27 januari och statskontoret den 13 februari 1941 avgivit infortrade utlåtanden. Vidare har statens bränslekommission i skrivelse till Kungl. Maj:t den 11 februari 1941 anfört vissa synpunkter på bland annat här ifrågavarande spörsmål.

Kommerskollegium har anfört följande:

Brännstorfsmossarnas värde vore givetvis helt avhängigt av ställningen på bränslemarknaden. Inteckning i en fastighet, helt och hållet bestående av en sådan mosse, vore alltså en redan i och för sig skäligen tvivelaktig säkerhet för ett torvlån, isynnerhet vid vikande konjunktur. Detsamma gällde givetvis förlagsinteckning i maskiner, råvaror och lager vid en brännstorfabrik.

Med hänsyn till den frihet statskontoret ägde att efter affärsmässiga grunder godkänna erbjuden säkerhet syntes föreningens framställning knappast kunna tolkas annorlunda än som avseende en anordning, varigenom den rent affärsmässiga prövningen skulle bli undanskjuten till förmån för ett starkare hänsynstagande till önskemål om största möjliga tillverkning av torvbränsle. Kollegium ansåge sig böra i detta sammanhang påpeka, att föreningen icke ens omnämmt den form av säkerhet, som personlig borgen för torvlån utgjorde. Affärsrisken skulle genom godtagande av föreningens förslag kunna komma att från brännstorfabrikerna i kanske avsevärd utsträckning övervältras på staten.

Kollegium kunde ej undgå att finna det betänkligt, om torvlån skulle komma att utlämnas mot säkerhet av inteckning i fastighet med förmånsrätt efter dem, som normalt ansåges kunna utgöra underlag för kredit. Huruvida förlagsinteckning skulle godtagas som säkerhet syntes böra bli beroende på omständigheterna i det särskilda fallet.

Då det väl närmast vore lån till driftkapital, som föreningen avsett, syntes det med hänsyn till den för sådana lån stadgade relativt korta amorteringstiden, högst 3 år, vara rimligt om fordringarna på säkerheten sattes något lägre än då amorteringstiden vore 16 år. Det låge ju dessutom i Kungl. Maj:ts hand att begränsa amorteringstiden ytterligare, om säkerheten ansåges påkalla detta.

Av hittills inkomna ansökningar om driftslån till brännstorfabriker hade kollegium fått det intrycket, att många av sökandena — isynnerhet sådana som icke tidigare sysslat med torvhanteringen — icke kunde erbjuda säkerheter av den art, att de uppfyllde statskontorets vanliga fordringar. Skulle torvtillverkning i större utsträckning kunna komma till stånd med stöd av statslån, syntes det därför erforderligt, att kravet på säkerhet sänktes med hänsyn till betydelsen av det bidrag till landets bränsleförsörjning, som i det särskilda fallet skulle vinnas. Därvid torde det knappast vara lämpligt, att statskontoret skulle avväga säkerheten efter nyttan av tillverkningen, utan syntes avgörandet böra träffas av Kungl. Maj:t.

Detta skulle påkalla en ändring av § 4 i kungörelsen den 13 oktober 1927

angående allmänna villkor och bestämmelser för lån från industrilånefonden.

Ändring av torvlånevillkoren i detta avseende torde förutsätta riksdagens hörande.

Kollegium finge därför i anledning av förevarande framställning hemställa om sådan ändring av § 4 nämnda kungörelse, att säkerheten fastställdes av Kungl. Maj:t.

Statskontoret har framhållit, att av vad kommerskollegium i ärendet anført syntes framgå, att den minskning i fråga om kraven å säkerhet för torvlån, varom sökandeföreningen nu gjorde framställning, vore av betydelse endast beträffande lån till driftkapital. Med hänsyn till vad kollegium därutinnan och i övrigt anført hade statskontoret icke något att erinra mot bifall till framställningen på det sätt kollegium föreslagit dock med det förtydligande, som kunde erfordras i anledning av vad statskontoret erinrat.

Statens bränslekommission anför, såvitt angår frågan om ändrade villkor för torvlån, i huvudsak följande:

Som en följd av torvindustriens nödläge hade torvlån under det senaste decenniet endast i undantagsfall kunnat beviljas. Sedan år 1932 hade sålunda intet torvlån utbetalats från industrilånefonden. Även antalet låneansökningar hade varit obetydligt. Enligt vad kommerskollegium på förfrågan upplyst hade det emellertid ökat på senaste tid. Uppenbart vore emellertid att den hittillsvarande långivningen icke på något sätt svarade mot det lånebehov, som måste anses föreligga. Antingen borde därför de allmänna villkoren och bestämmelserna för torvlån från industrilånefonden uppmjukas eller andra möjligheter beredas allmänheten att erhålla statslån för torvändamål.

Kommissionen, som beretts tillfälle att taga del av kommerskollegii utlåtande, delade kollegii uppfattning att under nuvarande bränslekris även andra synpunkter än de affärsmässiga syntes böra beaktas vid prövningen av säkerheten för torvlån och ansåge för sin del lämpligt, att den av kollegium föreslagna ändringen i lånebestämmelserna genomfördes.

Om ansökan om torvlån avsåge anläggningskostnader, skulle enligt gällande bestämmelser för torvlån ur industrilånefonden plan över anläggningen jämte besiktnings- och värderingsinstrument bifogas ansökningen, därest anläggningen redan blivit utförd. I annat fall skulle ansökningen åtföljas av plan för den avsedda anläggningen jämte ritningar och kostnadsförslag. För ansökan om torvlån till driftkapital gällde icke någon särskild föreskrift utöver den allmänna att ansökningen skulle åtföljas av handlingar, som möjliggjorde granskning ur teknisk och ekonomisk synpunkt. Vid ansökan om torvlån fogad handling av torvtekniskt innehåll skulle antingen vara upprättad av en av kommerskollegium godkänd tekniker med erfarenhet rörande torvhanteringen eller vara av sådan tekniker granskad och försedd med hans yttrande. Uppgiften att ur teknisk synpunkt utreda och granska torvlåneärenden hade sedan gammalt åvilat statens torvingenjörer, vilka för sitt biträde vid utredningen ägt åtnjuta ersättning av lånesökanden dels med traktamente för förrättningsdagar, dels för hemarbetet efter taxa.

Under normala tider vore det utan tvivel fullt berättigat, att torvlån utlämnades först efter en omsorgsfull utredning och granskning av ansök-

ningen ur torvteknisk synpunkt. Under kristider kunde emellertid det föreskrivna omständliga och tidsödande utredningsarbetet bliva ett hinder för en ur bränsleförsörjningssynpunkt önskvärd ökning av torvtillverkningen, varför en mildring av lånebestämmelserna i förevarande hänseende skulle kunna anses motiverad. Det vore också otvivelaktigt, att de på grund av utredningsarbetets omfattning förhållandevis dyra anskaffningskostnaderna för torvlånen verkat återhållande på låneansökande småföretagare inom torvhanteringen. Då det emellertid torde vara möjligt att inom ramen av nu gällande bestämmelser för långivningen mildra de hittills upprätthållna stränga kraven på teknisk utredning av låneärende, hade kommissionen, som i ärendet samrått med kommerskollegium, icke ansett någon ytterligare ändring i dessa bestämmelser erforderlig.

Ett effektivt utnyttjande av landets torvtillgångar är, såsom tidigare vid olika tillfällen framhållits, uppenbarligen av vikt i nuvarande läge. I sin förenämnda skrivelse den 11 februari 1941 har statens bränslekommission framfört ett flertal förslag till åtgärder i detta syfte. Berörda förslag torde, i vad de avse andra åtgärder än ändringar i bestämmelserna om torvlån från industrilånefonden, lämpligen få upptagas till behandling i annat sammanhang, sedan viss ytterligare beredning av ärendet i dessa delar ägt rum. Frågan om ändrade lånebestämmelser synes däremot vara av beskaffenhet att kunna lösas omedelbart och för sig.

*Departements-
chefen.*

Stadgandet i 4 § i 1927 års kungörelse i ämnet, enligt vilket för torvlån skall ställas säkerhet, som av statskontoret godkännes, tillämpas av ämbetsverket så, att för utlämnande av lån fordras, att säkerheten är betryggande. En dylik tillämpning torde överensstämma med vad statsmakterna vid stadgandets tillkomst avsett. Stadgandet syftar givetvis till att förebygga uppkomsten av förluster för statsverket. Enär betryggande lånesäkerheter ej sällan i förevarande fall äro svåra att anskaffa, kunna de nuvarande säkerhetskraven emellertid verka hindrande på en företagsamhet, som ur synpunkten av vår bränsleförsörjning skulle vara förtjänt att understödjas. En viss uppmjukning av säkerhetskraven torde därför i nuvarande läge vara motiverad. Såsom i ärendet framhållits torde riskerna av en dylik åtgärd vara mindre beträffande lån för driftkostnader, där amorteringstiden är fastställd till högst 3 år, än i fråga om lån för anläggningskostnader, för vilka avsevärt längre amorteringstid i allmänhet medgives. Omständigheterna torde emellertid kunna vara sådana, att även beträffande lån för anläggningskostnader möjlighet borde finnas till lindring av de nuvarande säkerhetskraven.

En ändring i här angiven riktning av gällande lånebestämmelser torde, på sätt som föreslagits, böra förutsätta, att prövningen av lånesäkerheten överflyttas på Kungl. Maj:t. Närmare föreskrifter beträffande de grunder, efter vilka denna prövning skall äga rum, synas icke böra fastställas. Vissa allmänna riktlinjer må emellertid här angivas. En ovillkorlig förutsättning för minskade säkerhetskrav torde sålunda vara, att det för landets bränsleförsörjning är av betydelse, att det företag, för vilket lånet sökes, blir i stånd att på avsett sätt bedriva sin verksamhet. Då fråga är om lån till anläggnings-

kostnader torde, därest kraven på betryggande säkerhet eftergivnas, amorteringstiden böra avsevärt nedsättas under den enligt författningen medgivna maximitiden av 16 år. Den amorteringsfria tiden av 4 år torde likaledes böra i regel minskas vid utlåning under nuvarande förhållanden. Vad särskilt beträffar fabrikationen av brännstovv torde förhållandena både kräva och möjliggöra en hastig amortering av anläggningskostnaderna. Då Kungl. Maj:t redan med nuvarande lydelse av författningsbestämmelserna på området har tillfälle att i dessa hänseenden besluta efter omständigheterna, torde någon ändring i nämnda bestämmelser icke erfordras för uppnående av här angivna syfte. En allmän förutsättning för erhållande av lån bör naturligtvis vara, att sökanden besitter nödiga förutsättningar att på avsett sätt nyttiggöra lånet, att tekniska och ekonomiska förutsättningar för en sund utveckling av företaget föreligga samt att omständigheterna jämväl i övrigt tala för att låntagaren har vilja och förmåga att fullgöra sina förpliktelser. Vid bedömandet av sistberörda spörsmål torde storleken av det enskilda kapital, som investeras i företaget, böra tillmätas betydelse. De utredningar, som sålunda och eljest påkallas vid låneansökningarnas prövning, torde kunna verkställas genom kommerskollegium samt av statens bränslekommission.

Den ändring, som enligt vad här föreslagits föranledes i 4 § i 1927 års kungörelse, torde medföra vissa jämkningar i 5 och 9 §§ samma författning. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, sedan riksdagens beslut meddelats, få vidtaga de ändringar i gällande författningsbestämmelser i ämnet, som sålunda och i övrigt kunna finnas erforderliga. I detta sammanhang må framhållas, att ändringar av mindre principiell innebörd torde kunna meddelas av Kungl. Maj:t utan riksdagens hörande.

Under återopande av vad nu anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att för åtnjutande av torvlån från industrilånefonden måtte få tillämpas de ändrade grunder, som av mig i det föregående förordats.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Åke Hartvig.